

JAVOBGARLIKDAN VA JAZODAN OZOD QILISH TUSHUNCHASI TURLARI VA BELGILARI

Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi
Ikromov Hayrullo Orifjonovich

Abdullayev Muhammadali Tavakkal o'g'li
ADPI Milliy g'o'ya va ma'naviyat asoslari huquq
ta'lim yo'nalishi 3 – bosqich talabasi

Аннотация: E'tiboringizga havola etilayotgan ushbu maqolada javobgarlik va jazodan ozod qilish hamda javobgarlik va jazodan ozod qilish masalalari, hamda ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan jinoyatlar, uncha og'ir bo'lmagan jinoyatlar, og'ir jinoyatlar va o'ta og'ir jinoyatlar joriy etish haqida ma'lumotlarga ega bo'lasiz.

Аннотация: В этой статье, обращенной к вашему вниманию, вы найдете информацию о вопросах освобождения от ответственности и наказания, а также о введении уголовной ответственности за преступления, не являющиеся общественно опасными, менее тяжкие преступления, тяжкие преступления и особо тяжкие преступления.

Annotation: in this article, you will receive information about the issues of liability and punishment and exemption from liability and punishment, as well as the introduction of crimes of greater social risk, less serious crimes, serious crimes and extremely serious crimes.

Kalit so'zlar: javobgarlikdan ozod qilish, jazodan shartli ozod qilish.

Ключевые слова: освобождение от ответственности, условное освобождение от наказания.

Keywords: release from liability, parole from punishment.

Jinoyat sodir etgan shaxsni javobgarlikdan ozod qilish jinoyatlarning umumiy va maxsus oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Qonun chiqaruvchi ayrim holatlarda jinoyat sodir etgan shaxslarga jazo qo'llamasdan ham uning hulqini tuzatish mumkin yoki qonunda nazarda tutilgan shartlar mavjudligida ularga jazo qo'llamaslikni hamda javobgarlikdan ozod qilish qoidalarini belgilaydi. Jinoyat uchun javobgarlikdan ozod qilish qilmishning jinoiyiligini istisno qiladigan holatlardan o'zining yuridik mohiyati va huquqiy oqibatiga ko'ra farqlanadi. Jumladan, qilmishning jinoiyiligini istisno qiladigan holatlar jinoyatning ayrim belgilari mavjud emasligida, qilmish yoki oqibatning jinoiy-huquqiy ahamiyat kasb

etmasligida, shuningdek, sodir etilgan qilmishning ijtimoiy foydaliligida ifodalansa, jinoyat uchun javobgarlikdan ozod qilish jinoyat sodir etishda aybi isbotlangan shaxslarga qo'llaniladigan huquqiy choradir. Shaxsni qilmishi uchun jinoiy javobgarlikdan ozod qilish masalasi ikki omil mavjud bo'lganida yuzaga keladi: birinchidan, shaxs jinoyat belgilarini ifodalagan qilmishni sodir etganida, shuningdek, uni jinoiy javobgarlikka tortish uchun barcha asoslar mavjud bo'lganida; ikkinchidan, mazkur shaxsni jinoiy javobgarlikdan ozod qilish uchun barcha qonuniy asos va shart-sharoitlar mavjud bo'lganda. O'zbekiston Respublikasining jinoyat qonuniga ko'ra, javobgarlikdan ozod qilish shaxs jinoyat sodir etganida uni jinoiy javobgarlikka tortishga barcha asoslar mavjud bo'lgan, biroq jinoiy javobgarlikka tortish muddatining o'tib ketganligi munosabati bilan, qilmish yoki shaxs ijtimoiy xavfliligini yo'qotganligi munosabati bilan aybdor o'z qilmishiga amalda pushaymon bo'lganligi munosabati bilan yarashganligi munosabati bilan, kasallik tufayli, amnistiya akti asosida shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish mumkin bo'lmaganida yoxud sodir etilgan qilmishning va aybdor shaxsning ijtimoiy xavfliligi xususiyatini inobatga olib, shaxsni jinoiy javobgarlikka tortmasdan tarbiyalash mumkin bo'lgan holatlar mavjudligini taqozo etadi. Jinoiy javobgarlikdan ozod qilish, o'z mazmuniga ko'ra, jinoyat sodir etgan shaxsni huquqiy oqibatlardan ozod qilishdir. Bunda shaxs jinoyat sodir etishda aybli deb topiladi, lekin unga jazo yoki boshqa turdagimajburlov choralari qo'llanilmaydi. Shuningdek, javobgarlikdan ozod qilingan shaxs sudlanmagan hisoblanadi. Agar jinoyat sodir etilgan kundan boshlab quyidagi muddatlar:

- 1) Ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — ikki yil;
- 2) Uncha og'ir bo'lmagan jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — to'rt yil;
- 3) Og'ir jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — sakkiz yil;
- 4) O'ta og'ir jinoyat sodir etilgan kundan boshlab — o'n to'rt yil o'tgan bo'lsa, shaxs javobgarlikdan ozod qilinadi.

Javobgarlikka tortish muddati jinoyat sodir etilgan kundan boshlab hukm qonuniy kuchga kirgan kungacha hisoblanadi. Agar jinoyat sodir etgan va jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxs tergov yoki suddan yashirinsa, muddatning o'tishi to'xtatiladi. Aybdor ushlangan yoki aybini bo'yniga olib arz qilgan kundan boshlab muddatning o'tishi qaytadan tiklanadi.

Agar og'ir yoki o'ta og'ir jinoyat sodir etgan shaxs ushbu moddada nazarda tutilgan muddatlar o'tmasdan qasddan yangi jinoyat sodir etsa, muddatning o'tishi uziladi. Bunday holda javobgarlikka tortish muddatlari yangi jinoyat sodir etilgan

kundan boshlab hisoblanadi. Qolgan hollarda, agar shaxs javobgarlikka tortish muddatlari o'tmasdan yangi jinoyat sodir etsa, bu muddatlar har bir jinoyat uchun alohida hisoblanadi. Agar ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan yoki uncha og'ir bo'lmagan jinoyat sodir etilgan kundan boshlab o'n yil, og'ir yoki o'ta og'ir jinoyat sodir etilgan kundan boshlab yigirma besh yil o'tgan bo'lsa, shaxs javobgarlikka tortilishi mumkin emas. Ushbu kodeksning maxsus qismi moddasida umrbod ozodlikdan mahrum qilish jazosini tayinlash nazarda tutilgan jinoyatni sodir etgan shaxsga nisbatan, javobgarlikka tortish muddatlarini qo'llash masalasi sud tomonidan hal qilinadi. Agar sud javobgarlikka tortish muddatini qo'llashni lozim topmasa, umrbod ozodlikdan mahrum qilish tayinlanadi. Ishni tergov qilish yoki sudda ko'rish vaqtida sharoit o'zgarganligi tufayli sodir etilgan qilmish o'zining ijtimoiy xavfliligini yo'qotgan deb topilsa, jinoyat sodir etgan shaxs javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin.

Jinoyat kodeksining 65- moddasida esa ishni tergov qilish yoki sudda ko'rish vaqtida sharoit o'zgarganligi tufayli jinoyat sodir etgan shaxs ijtimoiy xavflilik xususiyatini yo'qotgan deb topilsa, javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin. Ijtimoiy xavfi katta bo'lmagan yoki uncha og'ir bo'lmagan jinoyatni birinchi marta sodir etgan shaxs, agar u aybini bo'yniga olish to'g'risida arz qilgan, chin ko'ngildan pushaymon bo'lgan, jinoyatning ochilishiga faol yordam bergan va keltirilgan zararni bartaraf qilgan bo'lsa, javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin. Ushbu Kodeks Maxsus qismining tegishli moddasida alohida ko'rsatilgan hollarda, jinoyat sodir etgan shaxs o'z qilmishiga amalda pushaymon bo'lgan taqdirda javobgarlikdan ozod qilinishi lozim. Og'ir yoki o'ta og'ir jinoyatlarni sodir etganlik uchun sudlanganlik holati tugallanmagan yoki sudlanganligi olib tashlanmagan shaxslar yarashilganligi munosabati bilan jinoiy javobgarlikdan ozod qilinmaydi. Agar jinoyat sodir etgan shaxsda hukm chiqarilguniga qadar o'z harakatlarining ahamiyatini anglay olmaydigan yoki ularni boshqara olmaydigan tarzda ruhiy holatning buzilishi yuzaga kelgan bo'lsa, u javobgarlikdan ozod qilinadi. Ayblov hukmida ikki muddat belgilanadi. Birinchi muddat – tayinlangan jazo turlaridan birining, ya'ni ozodlikdan mahrum qilish, axloq tuzatish ishlari, intizomiy qismga jo'natish yoki xizmat bo'yicha cheklash muddati; ikkinchisi – shartli hukm qilishning zaruriy tarkibiy qismi bo'lgan sinov muddati. Sinov muddati sud hukmida aniq belgilangan vaqt bo'lib, ushbu vaqt davomida mahkum tayinlangan jazoni haqiqatda o'tashdan shartli ravishda ozod qilinadi va ushbu muddat davomida uning zimmasiga jazo maqsadlariga erishishni ta'minlovchi muayyan vazifalar yuklatiladi, shuningdek, mahkumning rioya etishi keyinchalik unga nisbatan tayinlangan jazoni ijro

etmaslikka imkon beradigan muayyan shartlar ilgari suriladi. Bunday shaxsga nisbatan sud tomonidan tibbiy yo‘sindagi majburlov choralari qo‘llanilishi mumkin. Jinoyat sodir etgan shaxs amnistiya akti asosida javobgarlikdan ozod qilinishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda sudlanganlik holatini tugatish uchun qonunda belgilangan muddat davomida shaxs yangi jinoyat sodir etmagan bo‘lishi zarur. Sudlanganlik muddati mobaynida shaxs yangi jinoyat sodir etsa, ushbu muddat so‘nggi jinoyat uchun asosiy va qo‘shimcha jazo o‘talgan paytdan boshlab hisoblanishi zarur. Shaxs og‘irroq jinoyati uchun sudlanganlik holatining tugash muddati o‘tmagunicha sodir etgan jinoyatlarning barchasi uchun sudlangan hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1 O‘zME. Birinchi jild . Toshkent, 2000 –yil.
- 2 <https://lex.uz>.
- 3 O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 2023-y
- 4 Bola huquqlari to‘g‘risida konvensiya
- 5 O.A.Tadjibayev, K.R.Ramazonova “ Inson huquqlari” o‘quv qo‘llanmasi
- 6 Raxmonqulov H.R Fuqarolik huquqi va muammolari:Darslik, I-qism. – T., 2010.
- 7 Ikromov, X. (2024). HARBIIY-VATANPARVARLIK HARAKATI. Talqin va tadqiqotlar, 1(1).
- 8 Икромов, Х. О. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ҲАРБИЙВАТАНПАРВАРЛИК ҲАРАКАТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИЖТИМОЙИФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ. GOLDEN BRAIN, 1(9), 102-107.
- 9 Egamberdiyev, A. YOSHLAR FAOLIYATINING FALSAFIY JONLARI. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych , 91 (1), 2022-2026.
- 10 Abdumalikovich, E. A. (2018). Uyushmagan yoshlar bilan ishlashning innovatsion usullari. Evropa fanlari sharhi , (9-10-1), 259-260.
- 11 Yusupova, S. va Norinova, D. (2023). YOSH AVLOD TARBIYASIDA “TA’LIM” FANINI O‘QITISH VA O‘QITISH TUSHUNCHASINING O‘RNI. Fan va innovatsiyalar , 2 (B6), 98-101.
- 12 Nizomtdinovna, Y. S. (2022). Farg‘ona vodiysidagi tarixiy demografik jarayonlar. Miasto Przyszłości , 24 , 546-548.
- 13 Egamberdiyev, A., & Poziljonov, J. (2023). JADID MARIFATPARVARLARINING TA'LIM-TARBIYANI ISLOH QILISHDAGI O'RNI. Talqin va katta , 1 (24).
- 14 Poziljonov, J. (2024). TURKISTON JADIDLARI IJTIMOIFYALSAFIY TA'LIMOTINING KELIB CHIQUISH OMILLARI. Sharh va tadqiqotlar , 2 (1 (23)).
- 15 Qosimbek o‘g‘li, PJ (2023). JADIDCHILIKNING, JAMIYAT HUQUQIY O 'ZLIGINI SHAKILLANTIRISHGA YO 'NALTIRILGAN TARG 'IBOT MAQSAD MUDDAOSI. OBRAZOVANIE NAUCA I INNOVATIONNYE IDEI V MIRE , 20 (7), 39-42.
- 16 Poziljonov, J. (2023). Jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim-tarbiyani isloh qilishdagi o'rni. TALQIN VA TADQIQOTLAR ILMIY-USLUBIY JURNALI .
- 17 Ikromov, X. (2024). HARBIIY-VATANPARVARLIK HARAKATI. Talqin va katta , 1 (1).